

NYELVEK ZAVARA, NYELVTANULÁS

MIÓTA A LATIN MEGSZÜNT nemzetközi nyelv lenni, azóta a mindig nagyobb számban kifejlődő és elkülönödő nemzeti nyelvű kultúrák egyre jobban veszélyeztetik európai műveltségünk egységét. Európa százhusz nyelve közül a középkor óta aránylag elég sok vált irodalmi nyelvvé; a XIX. század nemzeteket felrázó viharai közepeit a legtöbb a nemzeti politika legerősebb eszköze lett. A magyar nyelv is a nemzeti ellenállás és újjászületés korában indult rohamosabb fejlődésnek és vált hordozójává egyre sajátosabbá mélyülő nyelvi kultúránknak. Így volt ez mindenfelé Európában. Magában véve örvendetes ez a fejlődés, a baj csak ott van, hogy a különböző nyelvi kultúrák teljesen elszakadnak egymástól s érintkezés híján külön bolygórendszereként kezdenek keringeni, fényévek távolságában a többiektől. Ebben a jelenségben már komoly veszedelem rejlik, és bizonyos, hogy a mai politikai zűrzavar egyes okait ebben a kulturális elkülönedésben kell keresnünk. Csak egypár jellemző példát említsünk. Köztudomású, hogy a francia kultúrát mily hűvös messzeség választja el a többi románnyelvű (olasz, spanyol, portugál stb.) kultúrától. Jó néhány évvel ezelőtt tett kijelentésében Mussolini kétségbevonta, hogy Franciaországban húsznál többen lennének azok, akik az olasz kultúrát ismerik vagy tanulmányozására nyelvileg felkészültek. A másik példáért nem kell a szomszédba mennünk. Itt van a magyar és a környező szláv kultúrák egymástól való teljes elkülönődése. Hányán vannak Magyarországon, akik ezeket a kultúrákat megismerni és tanulmányozni képesek? A művelt magyarok egész légiója non ismer egyetlen szláv nyelvet sem, következésképpen teljesen rejtett számukra a hazánkat környező szláv világ. Szláv részről is valószínűleg hasonló a helyzet. Világos, hogy a jelen helyzettel kénytelen-kelletlen számolva, minden erőnkkel az elszigeteltség megakadályozására kell törekednünk. Hidakat kell verni mindenfelé, utakat tömi a már-már áthatolhatatlanná váló nyelvi bozótban. Mert az elkülönödés és az elszakadás a halált jelenti: európai műveltségünk drága örökségének halálát.

Meillet francia nyelvtudós szerint (aki érdekes könyvet írt az új Európa nyelvi helyzetéről) a művelt embernek manapság legalább húsz európai nyelvet kellene ismernie, ha nem akar lépten-nyomon nyelvi falakba ütközni. Bizonyos, hogy ennyi nyelvet igen kevés

embernek lesz türelme megtanulni, hacsak felületesen is. Inkább kényelmesebb megoldásokat keresünk. Ezek között a legfigyelemre-méltóbb a nemzetközi mesterséges nyelvnek a gondolata. Zamenhof 50 évvel ezelőtt megalkotott eszperantója a legelterjedtebb; sajnos, fél évszázad alatt sem tudott kézzelfogható eredményeket elérni. Még ma is csak műkedvelő játék a tanulása, mert a hivatalos körök hathatósabb támogatását a legtöbb országban nem nyerte el. Az is gyöngíti, hogy híveinek egy része átpártolt az időhoz, mely az eszperantó javított kiadása. Szép álmom, hogy valamikor ez a nyelv támasztja fel a középkor csodálatos kulturális egységét, ma még azonban úgy áll a dolog, hogy műveltjeink legnagyobb része bosszúsan legyint vagy udvariasan mosolyog, ha az eszperantó szóba kerül. Sok oka van ennek az idegenkedésnek és bizalmatlanságnak. Az eszperantó csinált virághoz hasonló, hiányzik belőle az élő nyelv frissége, bája, humora, fensége, gazdagsága; mint a homunkulusban, minden szükséges alkotórész megvan benne, csak a lélek hiányzik, hogy életre keltse. Germán és latin szóanyagának furcsa keveréke sem alkalmas arra, hogy a vájtfülűek körében sok hívet szerezzen neki. Végül megtanulni sem olyan könnyű, mint sokan hiszik, legfeljebb eleinte gyorsítja meg a munkát alaktanának egyszerűsége.

Mindez persze merő előítélet, melyet idővel és egy kis jóakarattal le tudnánk küzdeni. Mindazáltal nem várhatjuk meg azt az időt, amikor az eszperantó meghódítja a világot és megkímél bennünket több idegen nyelv megtanulásától. Meg aztán tudjuk, hogy ettől sohasem fog megkímélni. Ha európai műveltséget akarunk szerezni, feltétlenül meg kell tanulnunk néhány európai nyelvet, mert jól tudjuk, hogy egy-egy idegen kultúrát csakis a saját nyelvén lehet igazán és alaposan megismerni. (Ezért nem tudtak a görögpótlósok a görög szellem ismeretébe úgy behatolni, mint a görögöt tanulók.) Semmiféle mesterséges nyelv nem pótolhatja az élő nyelvek ismeretét: az eszperantót csak szükségből használhatjuk kisegítő nyelvnek, mert a különféle nyelvi kultúrák közvetítésére nem alkalmas. Ha az idegen az Ember tragédiáját meg akarja ismerni, akkor vagy az eredetiben olvassa el, vagy saját anyanyelvére gondosan lefordítva, de annak nincs sok értelme, hogy eszperantó nyelven tanulmányozza. Nem lehet eléggé hangsúlyozni (mert az eszperantó hívei sokszor hiszik az ellenkezőjét), hogy a mesterséges nemzetközi nyelv nem teszi feleslegessé az idegen nyelvek ismeretét.

A nyelvtudás mindig a műveltség fokmérője marad és talán örökké igaz lesz a latin mondás: *quot linguas calles, tot homines vales*. Minden mélyebb műveltségre törekvő léleknek hő vágya eredetiben olvasni Goethét, Racine-t, Shakespeare-t és Dantét. Hogy mely nyelveket tanuljunk elsősorban? Legelsőbbben azokat, melyeket a középiskolában is tanítanak, azaz a németet, a franciát, az angolt és az olaszt. Aki a franciát és az olaszt jól ismeri, könnyen megtanulhatja még a spanyolt is. Ennél tovább azonban nem igen szokott merészkedni az átlag művelt ember nyelvtanuló kedve. A portugál, a holland, a skandináv nyelvek, a finn, az oláh és az újjörög megtanulására már csak igen kevesen fognak vállalkozni. Ami pedig

a szláv nyelveket illeti, ezek teljesen hiányoznak a mi műveltjeinket érdeklő nyelvek listájáról. Sok része van ebben annak, hogy az iskolában ezeket a nyelveket nem tanítják, sőt a figyelmet sem hívják fel tájuk semmiféle vonatkozásban. Mivel a szláv szókincs elsajátítását nem igen könnyíti meg a germán és román nyelvek ismerete, végtelenül kevesen vannak, akik rászánják magukat ezeknek a különben is elég nehéz és bonyolult alaktanú nyelveknek a megtanulására. Pedig mint már említettem, igen fontos volna hozzáférhetővé tenni számunkra a szláv kultúrákat és e célból az iskolába is bevinni—persze csak fakultative — valamelyik szláv nyelv tanítását. (Legalkalmasabb talán a lengyel volna, tekintettel számos kulturális kapcsolatunkra.)

Egy másik kérdés: milyen mértékben kell elsajátítanunk az idegen nyelveket, hogy műveltségünk megszerzésének komoly eszközeivé válhassanak? Egy-egy idegen nyelvet többféle céllal és módon lehet tanulmányozni. Vannak, akik — igen tévesen — abban látják a nyelvtudás legfőbb kritériumát, hogy az ember az illető nyelven folyékonyan beszél, illetőleg hogy a mindennapi semmisségekről fennakadás nélkül tud csevegni. Pedig ismerhet valaki — mégpedig igen alaposan — valamely idegen nyelvet, anélkül hogy rajta csak egy mondatot is könnyedén ki tudna mondani. Az ilyen passzív nyelvtudás egyes pontokon erősen alatta marad a portások és más „perfektek“ gyakorlati ismereteinek, de kulturális szempontból teljes értékű nyelvtudásnak vehető. Odáig eljutni, hogy az idegen nyelven folyékonyan, fennakadás nélkül, azonkívül helyesen, hibátlanul beszéljünk, csak igen ritka feltételek mellett fogunk. Vagy kiváltságos nyelvtelhetségnek kell lennünk (ilyen rendkívül kevés akad), vagy pedig évekig kell élnünk az illető országban, mégpedig valóban idegen környezetben és nem ott élő honfitársaink körében. Egy idegen nyelv beidegzése, birtokbavétele évek gyötrő, fárasztó munkája és nincs is rá feltétlenül szükség, csak egy esetben: ha az illető nyelv oktatói, tanárai akarunk lenni. Ebben az esetben *conditio sine qua non* az idegen nyelv minél alaposabb ismerete, gyakorlati tudása. Egyébként elég, ha az idegen szöveget figyelmesen olvasva megértjük, legfeljebb laponként egy-két esetben a szótárt is segítségül hívjuk. Az idegen nyelv teljes tudásához különben is sohasem lehet eljutni. Kezdjük azon, hogy sok ember édes anyanyelvét is milyen felületes, tökéletlen módon ismeri. Nyelvet csak tanulni lehet, megtanulni soha. Idővel szerezhetünk ugyan bizonyos nyelvérzékét az idegen nyelvben, de ez mindig messze mögötte marad anyanyelvűjük biztonságának.

Mi szükséges a nyelvtanuláshoz? Jó fül, egészséges beszélőszervek, emlékezőtehetség, könnyű gondolatkapcsolás, nyelvtani alap. Akinek rossz hallása vagy beszédhibája van, annak sok nehézsége lesz a jó kiejtés megszerzésével. Jó memória nélkül természetesen kinszenvedés a sok-sok ezer szó megjegyzése. Az anyanyelvén is nehézkesen beszélő, gátlásokkal küzdő egyén az idegen nyelven is kétszeres kinnal fog megszólalni. Végül, ha valaki nincs tisztában a nyelvtan elemeivel, egyes kategóriáival, az ne igen fogjon idegen nyelv tanulásába. Goethe ugyan azt mondja: *Wer fremde Sprachen*

nicht kennt, weiss nichts von seiner eigenen, de ez meg is fordítható: anyanyelvünkkel jöjjünk előbb tisztába, mielőtt az idegent kezdenénk tanulmányozni.

Rengeteg tankönyv várja a nyelvek iránt érdeklődőket, nem csoda, hogy sokan teljesen tanácstalanul állnak a csalhatatlan módszerek e zuhatagában. Alapjában véve két módszer van, az egyiket nyelvtaninak, a másikat anyanyelvinek nevezhetjük. Az első főleg azoknak ajánlható, akik nem törekcsenek praktikus ismeretekre, hanem elsősorban az irodalmi vagy a szaknyelvben akarnak alapos és a nyelvtan részletes tanulmányozásán felépülő tudást szerezni. Ennek a rendszernek a mintaképe a német Toussaint-Langenscheidt-féle levelek. Akinek van ideje és türelme ezeket a csodálatos gondossággal kidolgozott műveket áttanulmányozni, az beszélni ugyan nem igen fog tudni az illető nyelven, de annak nyelvtanát és szókészletét alaposan megismeri, az idegen nyelven nehézség nélkül olvas. Ha szerét ejti, hogy az illető országba is ellátogasson, passzív tudását igen rövid idő alatt váltja fel gyakorlati tudással. A másik, az anyanyelvi módszer abból a sok tekintetben helytelen felfogásból indul ki, hogy az idegen nyelvet úgy kell megtanulnunk, mint ahogy a gyermek az anyanyelvét. Azaz nem irodalmi szövegeket tanulmányozunk nyelvtani ismeretekkel fűszerezve, hanem anyanyelvünk segítségével nélkül mindjárt az idegen nyelven folytatunk beszélgetéseket. Ezt a módszert alkalmazzák az egész világon elterjedt Berlitz-iskolák. Itt a tanár mindig az anyanyelvét tanítja és mindent ezen a nyelven magyaráz meg. A nyelvtan ilyenformán háttérbe szorul, mert a nyelvet még nem ismerő kezdők nem tudnak követni idegen nyelven előadott nyelvtani fejtegetéseket. De éppen az a cél, hogy a nyelvtan unalmát elkerülve, gyakorlati úton sajátítsuk el a nyelv alak- és mondattanát. Sok előnye van ennek az oktatásnak, de csak azoknak ajánlható, akik csupán gyakorlati nyelvismeretekre vágnak. Téves feltevésen alapszik ez a rendszer, mert a felnőtt nyelvtanulása egészen más, mint a gyermeké. A felnőtt már tud egy nyelvet: az anyanyelvét; ennek tudása hol segíti, hol gátolja az új nyelv megtanulásában. Hiába igyekszünk kiküszöbölni, mégis ott van mindig a tanuló tudatában, legjobb tehát vele kiegyezni, sőt célszerűen felhasználni. Másrészt az anyanyelvét tanuló gyermek egész nap egyebet sem tesz, mint anyanyelvét tanulja; ezzel szemben a felnőtt alig tud áldozni néhány órát hetenként (vagy akár naponként) a nyelvtanulásra, akkor is csak nyelvtanárát hallja beszélni sokszor hajuknál fogva előcibált dolgokról.

A leghelyesebb megoldás a két módszer összekapcsolása: a művelt felnőtt magánúton tanulmányozza az irodalmi nyelvet, szövegek és nyelvtani gyakorlatok feldolgozása által; miután bizonyos fokig előrehaladt, társalgási órákat vesz valamely anyanyelvét oktató nyelvmestertől, hogy a helyes kiejtést, hanglejtést megfigyelhesse és a beszédnyelv szóanyagát, kifejezőkészségét elsajátíthassa. Még jobb, ha idehaza alaposan beledolgozza magát az idegen nyelvbe, aztán kimegy az illető országba s ott, a helyszínen, igyekszik elméleti tudását gyakorlatira váltani.

Sokan úgy gondolják, hogy a nyelveket csak a gyermekkorban lehet igazán elsajátítani, és ezért gyermekeik mellé nevelőnőt fogadnak. Igen elterjedt ez a szokás a tehetősebb családokban (vannak, akik már csak azért is teszik, mert nem akarnak elmaradni a többiek mögött); érdemes tehát róla néhány szót ejteni. Kétségtelen, hogy akik zsenge fiatalágukban tanultak meg egy-egy (néha több) idegen nyelvet, határozottan fölényben vannak azokkal szemben, akik a nyelvtanuláshoz később kezdenek hozzá. Mindazáltal mégsem helyeseljük a kis gyermekek nyelvtanulását, sőt azok eljárását, akik beszélni még nem tudó gyermeküket mindjárt két nyelvre (például a magyarra és a németre) akarják megtanítani, egyenesen esztelenségnek kell minősítenünk. Nyelv és gondolkodás ugyanis szoros kapcsolatban állnak egymással. Elképzzelhető, milyen akadályokat gördít a kibontakozó értelem, a meginduló fogalomképzés útjába az a körülmény, hogy hol magyarul, hol németül beszélnek a gyermekkel. Mi ennek a lesújtó eredménye? Az, hogy a gyermek egyik nyelven sem tud jól: kiejtése egyik nyelven sem tiszta, határozott; mondatalkotása, mondatfűzése bizonytalan, azonkívül semmi érzéke nincs a nyelv tisztasága iránt; bátran és sűrűn használ idegenszerű, helytelen kifejezéseket, melyeken erőtlen nyelvérzéke nem ütközik meg. Hányán vannak műveltjeink között, akik egyenesen bántó, idegen akcentussal beszélnek anyanyelvünket! Beszédjük és írásuk csakúgy hemzseg a mindenkép kerülendő fordulatoktól, stílusuk színtelen és erőtlen. A bilinguis nyelvtérületek lakóihoz válnak hasonlókká: a művelt belgákhoz, akiket Párizsban is és Amszterdamban is mosolyogva hallgatnak. A tapasztalat szerint a gyerekek sem tudják alaposan elsajátítani az idegen nyelvet: a legtöbb folyékonyan beszél ugyan, de rengeteg elemi hibát ejt, kiejtése pedig igen kevésnek helyes. Sőt sokat éppen ez a gyermekkorban megrögződött zagyva nyelv akadályoz meg később is abban, hogy az idegen nyelvet helyesen és jó kiejtéssel beszélni megtanulja. Kár volt ezért a kétesértékű nyelvtudásért feláldozni az anyanyelv tisztaságát, lemondani az anyanyelv titokzatos mélységeiről. Magyar parasztdadát a külföldi nevelőnök helyébe: hadd tanuljon meg a gyermek szépen és színesen magyarul beszélni! Milyen másképp hangzik a mi férfias és zengzetes nyelvünk, ha a beszélő ismeri igazi ritmusát, hanglejtésének minden titkát; milyen színessé válik, ha megkülönbözteti benne a nyílt és zárt rövid „e^c hangot! Ezzel szemben fővárosunk műveltjeinek nagy része éppoly rossz kiejtéssel és éneklő hangsúllyal beszél vagy kezd beszélni, mint az a bevándorolt réteg, melynek ezt nem lehet túlságosan a szemére vetni, mert hiszen a magyart mint idegen nyelvet tanulta meg — több-kevesebb sikerrel. Egy szóval a gyermek előbb magyarul tanuljon meg jól, azután fogjon bele az idegen nyelvek tanulmányozásába.

Az iskolában folyó nyelvtanulásról, illetve nyelvoktatásról most gyakran esik szó, mert az új középiskolában a nyelvek tanítását is új alapokra kívánják helyezni. Az első, sokat vitatott kérdés a klasszikus és modern nyelvek elsőbbségének a kérdése. Vannak, akik ádáz ellenségei a görögnek, latinnak: balga időfecsérlésnek tartják tanul-

aranyozásukat, szerintük felesleges ennyire visszagyalogolni a múltba. Mások meg a latin nyelvtan elmeképző erejéről, értelemélesítő hatásáról beszélnek és elengedhetetlenek tartják a klasszikus nyelvek ismeretét. Annyi bizonyos, hogy ha a görögöt el is ejtjük, a latinhoz minden erőnkkel ragaszkodnunk kell. Benne, a középkor nemzetközi nyelvéből látjuk európai kultúránk közös alapját, a „mentáiké européenne“ biztos zálogát. Amíg Európa minden középiskolájában egyforma buzgósággal olvassák Liviust, Cicerót, Vergiliust, Horatiust, addig nem kell rettegnünk, hogy földrészünk bábeli zűrzavarában a kölcsönös megértés és közeledés utolsó reménye is elvész. Épp ezért ne a nyelvtantartsuk legfontosabbnak a latin nyelv oktatásában, mondván, hogy élesíti az észet és fejleszti a logikai gondolkodást. A nyelv itt csupán eszköz s nem öncél: nem a nyelv a fontos, hanem az a csodálatos kultúra, melynek hordozója. Ennek a felfogásnak szellemében kellene a latin oktatás módszerét is reformálni. Mert a mai formájában legtöbbször csak arra jó, hogy a nyelvtan terebélyes fáin mögé rejtse a latin kultúra erdejét.

Ami a modern nyelveket illeti, mindenekelőtt azt kell eldönteni, hogy tisztán gyakorlati céllal vagy az illető nyelvkultúra megismerése kedvéért tanuljuk-e őket. A jelenlegi tanterv a modern nyelveket a görög és latin mintájára úgy tekinti, mint az idegen műveltség megismerésének eszközét. Tehát a nyelv bizonyosfokú elsajátítása után művelődéstörténeti és irodalmi anyagot ír elő. A felsőbb osztályokban kizárólag irodalomtörténettel és remekírókból vett szemelvények olvasásával foglalkoznak a tanulók. Bizonyos, hogy így a nyelv gyakorlati ismerete legtöbbször háttérbe szorul, és el lehet mondani, hogy a tanuló 6—8 évig tanul németül, de a társalgás nyelvét, a mindennapi élet szókincsét és élő kifejezőképességét egyáltalában nem ismeri, beszélni németül nem tud. Másrészt több idegen nyelvnek történeti és irodalomtörténeti anyaggal fűszerezett egyidejű oktatása túlterhelést idéz elő, különösen, mert a felületesen tudott nyelven mindjárt tartalmi összefoglalásokat, írói életrajzokat tanulnak a tanulók, ami persze ilyen módon üres memorizálás. Felvetődött tehát az a gondolat, hogy meg kellene szabadítani a modern nyelveket ennek a kultúráközlő anyagnak a súlyos terhetől. Azaz tekintsük praktikumnak a modern nyelveket; tanítsunk nyelvet és ne kultúrát. Tudjuk, hogy erre a lépésre az eddigi eljárás eredménytelensége indít egyes pedagógusokat, de az is kétségtelen, hogy a modern nyelvek tanárainak java szomorú szívvel nyugodnék bele ebbe az újításba, mely őket nyelvmesterekké teszi meg. A pedagógusok nagy része élénken tiltakozik a pusztán gyakorlati ismeretekre törekvő nyelvoktatás ellen; a helyes megoldás valószínűleg a középúton keresendő. Fektessünk nagyobb súlyt a nyelv gyakorlati oldalára, de azért a feldolgozandó nyelvi anyagba be szabad csempészünk egy kis kulturális tartalmat is.

Módszer tekintetében a modern nyelvek amúgy is egyre a praktikum felé tolódnak. Kezdetben éppúgy tanították őket, mint a holt nyelveket, a görögöt és a latint. A nyelvtan és az auktorok játszották a főszerepet; a nyelv írásban és szóban való alaposabb

gyakorlására nem igen jutott idő. Ezt a korszakot jellemzi a szöveg fordítása, különálló szavak bemagolása, a nyelvtannak összefüggés-telen mondatokon való gyakorlása és az idegen nyelvre való fordítás. A reformmozgalom, melyet a német Vietor indított meg a múlt század 80-as éveiben, egész sor fontos újítást hozott. Hangsúlyozta a helyes kiejtés fontosságát, mindig összefüggő szövegeket alkalmazott és a nyelvtani ismereteket ebből elemeztette ki a tanulóval. Az idegen nyelvre való fordítást elvetette, mert az anyanyelvet mindenütt igyekezett kikapcsolni az oktatásból. Ez az irányzat csakhamar túlzásokba is esett éppen az anyanyelv száműzése által, a nyelvtan is meglehetősen elhanyagolódott, végül az iskolai tömeg-oktatás az ú. n. anyanyelvi módszerrel (direkt módszer) igyekezett tisztán gyakorlati célját elérni. Az egészséges visszahatás eredménye, a közvetítőnek nevezett módszer, óvakodik ezektől a túlzásoktól és tekintetbe veszi a zsúfolt osztályok támasztotta nehézségeket.

Nyelvet 40—50 tagú osztályokban tanítani, különösen gyakorlati alapon, szinte emberfölötti munka. Minél gyakorlatibb jellegű az oktatás, annál bénítóbban hat a munka menetére a magas osztálylétszám. A Berlitz-iskolákban rendszeren csak hatan vannak egy osztályban, tíz tanulóval már erősen lassúdik az óra ritmusa, következőképpen csökken az eredmény. Jó megoldás lenne tehát a középiskolában is a nyelvi órákon az osztályt 2—3 részre osztani, persze ez pénzügyi nehézségekbe ütközik, mert több tanteremre és tanárra lenne szükség, mint eddig. De a gyakorlatiasság követelménye szinte magával hozza ennek az eljárásnak az alkalmazását, mert *amíg* népes osztályokban kell élő nyelvet tanítani, addig az oktatás akaratlanul is eltávolodik a praktikumtól. Annál is inkább, mert hiszen az első egy-két év leszámításával a tanuló mindig az irodalmi nyelvvel foglalkozik írói szemelvények alapján. Már pedig tudjuk, hogy az irodalmi nyelv mennyire eltér a beszéd nyelvtől (különösen szembe-tűnő ez a franciában, ahol az irodalmi szöveget úgyszólván le lehet fordítani a beszélt nyelvre).

Másrészt ha a középiskolai nyelvoktatást a gyakorlat alapjára helyezzük, szükségünk van olyan tanárookra, akik az illető idegen nyelvet valóban folyékonyan beszélnek, gyakorlatilag is teljesen bírják. Kívánatos volna, hogy ezek több éven át tanuljanak az illető országban, mert hiszen még így is nehéz és idegfeszítő munkájukba fog kerülni, hogy a célt valamennyire is megközelítsék. Sőt mivel az élő nyelv folytonos gyakorlatra szorul, fontos volna, hogy a modern nyelvek tanárai még a valutáris nehézségek ellenére is külföldön tölthessék szünidejüket, fizetésüket ott vehessék fel, szükség esetén némi segílyt is kapjanak. Gyakorlati nyelvoktatás a nyelvet csak elméletileg, irodalmi alapon ismerő tanárokkal — szinte képtelenség.

A nyelvoktatás problémáinak se szeri, se száma. Lépten-nyomon újabb nehézségekkel, szinte megoldhatatlan kérdésekkel vagyunk kénytelenek megküzdeni. A módszertani nehézségeket olykor az iskola is szaporítja zsúfolt osztályaival és ki nem elégítő tankönyveivel. Rendkívül nehéz feladat a modern nyelvi írásbeli érettségi követelményének is (30—35 sor lefordítása az idegen nyelvre) eleget tenni.

Ez a követelmény olyan gyakorlati irányú oktatást tételez fel, amelyben a tanuló ma nem részesülhet. Sőt merészség nélkül állítható, hogy a középiskola sohasem fogja a tanulót ilyen (a hozzáértők tudják, mennyire nehéz) feladat megoldására képesíteni. Idegen nyelvre fordítani a legkönnyebbnek látszó szöveget elfogadhatóan csak az tudja, aki a középiskolai lehetőségeket sokszorosán felülmúló tudással rendelkezik. Legfeljebb azt kívánhatjuk meg a tanulótól, hogy az idegen szöveget helyesen magyarra fordítsa. Ezáltal jobban bebizonyítja az idegen nyelvben való jártasságát, mint valamely lehetetlen követelmény felibe-harmadába való megoldásával.

Új alapokat kíván a középiskolai nyelvoktatás: határozott célkitűzést, mely a gyakorlati és kulturális szempontokat megfelelő mértékben tekintetbe veszi; jó tantervet, hasznavehető tankönyveket, alaposan képzett, gyakorlati ismeretekkel rendelkező tanárokat, a zsúfoltságot megszüntető intézkedéseket, amelyen lenne az osztály csoportokra bontása, továbbá a gyenge tanulók felmentése a második élő nyelv tanulása alól (az így felszabaduló órákon az első élő nyelvet, a németet tanulnák). Az elmúlt évtizedben egy fiatal tanárnemzedék serdült fel, tele reformvággyal, munkakedvvel, friss elveibe vetett bizalommal: bárcsak sikerülne kiaknázni a bennük rejlő erőket és megnyitni, hazánkban is, a modern nyelvoktatás új korszakát.

BENCE ISTVÁN